

บทคัดย่อ

โครงการผลิตอาหารปลอดภัยตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจังหวัดชัยภูมิ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อให้เกิดระบบการผลิตทางการเกษตรแบบผสมผสานที่เหมาะสมและยั่งยืน โดยอาศัยการเชื่อมโยงเครือข่ายมาใช้ในการบริหารจัดการ การลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้ของเกษตรกร 2) เพื่อให้เกิดการพัฒนารูปแบบหรือแนวทางการเชื่อมโยงประเด็นการพัฒนาพื้นที่กับยุทธศาสตร์การพัฒนาของท้องถิ่นและจังหวัด โดยได้เลือก “พริก” และ “ข้าว” ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัดมาเป็นกรณีศึกษา มีกลุ่มตัวอย่างเป็นเกษตรกรอาสา จำนวน 207 ครัวเรือน จาก 22 ตำบล 16 อำเภอ

เครื่องมือสำคัญในการวิจัยนี้ได้แก่ บัญชีฟาร์ม แบบบันทึกข้อมูลการรับรองคุณภาพข้าวและพริก การศึกษาดูงาน เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการติดตามประเมินผล โดยแบ่งพื้นที่ศึกษาเป็น 4 โซน แต่ละโซนมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน โดยมีคณะทำงานกลางเป็นแกนหลักทำหน้าที่เชื่อมโยงการทำงานทั้งในระดับพื้นที่ ระหว่างพื้นที่ และประสานกับคณะทำงานจังหวัดซึ่งมาจากภาคส่วนต่าง ๆ รวมจำนวน 46 คน

ข้อค้นพบที่สำคัญจากการวิจัย มี 2 ประการ

1) ด้านระบบการผลิต พบว่าแม้จะมีกระบวนการและขั้นตอนการผลิต “ข้าว” กับ “พริก” ของเกษตรกรอาสาที่เข้าร่วมโครงการจะมีความคล้ายคลึงกัน แต่มีวิธีการผลิตที่ความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยเสริมอื่นๆ โดยเฉพาะด้านข้อมูลและการเรียนรู้ ซึ่งมีทั้งความรู้ภายนอกที่รับเข้าไป และความรู้ใหม่ที่เกิดจากแลกเปลี่ยนภายใน โดยพบว่าการผลิตที่ยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ช่วยลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ที่ชัดเจน อีกทั้งการศึกษาข้อมูลเพื่อรู้จักพื้นที่ รู้จักตนเอง และรู้จักตลาด ได้ทำให้การพึ่งตนเองเพิ่มขึ้นด้วย เช่น การลดการใช้ปุ๋ยเคมี เพิ่มการใช้สารชีวภาพ การผลิตเมล็ดพันธุ์ใช้เอง การปรับปรุงดินและวิธีการผลิต การหาความรู้จากกลุ่ม รวมไปถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตเพื่อยกระดับราคา เช่น การผลิตเมล็ดพันธุ์ การผลิตข้าวปลอดสารพิษ เป็นต้น

2) ด้านรูปแบบการเชื่อมโยงประเด็นการพัฒนาพื้นที่กับยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นและจังหวัด พบว่า “ข้อมูลที่ต้องการ” “ความตั้งใจจริง” และ “การมีส่วนร่วม” มีความสำคัญมาก ในการสร้างการยอมรับของหน่วยงานราชการในพื้นที่ต่อบทบาทและปัญหาที่เกษตรกรนำเสนอ นอกจากนี้ การจัดเวทีคืนข้อมูลได้มีส่วนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ของเกษตรกร และยังเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้าใจตนเอง เห็นทางออกของปัญหา รู้จักและเข้าใจภาคีความร่วมมือ ตลอดจนมีกลไกที่จะช่วยผลักดันหรือจัดการปัญหา

ผลสำเร็จที่สำคัญอันเกิดจากการวิจัย คือ การเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนและขับเคลื่อนงานของภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งเป็นภาคีความร่วมมือหลักของโครงการวิจัยฯ และแสดงความประสงค์ที่จะขับเคลื่อนงานให้เกิดความต่อเนื่อง

ในการพัฒนาและขยายผลรูปแบบการเกษตรผสมผสาน คณะนักวิจัยมีข้อเสนอที่สำคัญ ดังนี้ 1) ควรสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์และขยายพื้นที่ส่งเสริมการทำเกษตรปลอดภัย 2) ควรเสริมสร้างองค์ความรู้และการเรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาพันธุ์ข้าว การคัดเมล็ดพันธุ์ และการใช้สารชีวภาพทดแทนสารเคมี 3) ควรศึกษากระบวนการบริหารจัดการน้ำเพื่อสนับสนุนการผลิตในพื้นที่ และ 4) ควรมีการศึกษาระบบการเกษตรครบวงจรในจังหวัดชัยภูมิ

Abstract

Chaiyaphum Province's Food Safety Project following to the H.M. the King's Sufficient Economy is a research on area development with purposes of (1) initiating an integrated agricultural system for sustainability using the networking collaboration on farmers' cost-saving and more income-generating management, (2) launching for suitable development on format and approach of area development with both local and provincial strategic plans by selecting "chili pepper" and "rice" that are two major cash crops as a case study with sample groups of voluntary farmers from 207 households of 22 sub-districts in 16 districts.

Key tools in this research are farming account form, a collective form to qualify the qualities of rice and chili pepper, site visits, knowledge-exchange forums and monitoring program. The study site is divided into four zones as there is distinctive responsible person of each zone, having a central working group as a core unit to integrate all actions in different levels and collaborating with the provincial working group of 46 representatives from various agencies.

There are two key findings in this research as follows

1) Production system: Even though the process and procedures of rice and chili pepper cultivation of those participated voluntary farmers are similar, but the different production system is depended on land form, socio-economic and local intellectual of each location. Moreover, other additional factors are involved in the production particularly on information and learning system both external know-how (technique) and newly-initiated know-how from local exchange. It revealed that the production following to the sufficient economy could reduce some expenses and create more income. Also those who knew basic information of their land property, market(s) and themselves changed to become self-independent ones by reducing chemical fertilizer use - but increasing more biological substances, producing their own seeds, learning on soil improvement for higher production, group learning, also including the value-added initiation for higher-priced productions such as high-quality seeds, organic rice grains and etc.

2) Integration of area development and both local and provincial strategic plans as it unveiled that "accurate data", "strong willingness" and "participation" are very important for creating good credibility among local government units on those local farmers' roles and their presented obstacles. Also, the forums initiated the collaboration on sharing ideas and self-learning experiences

of each farmer as this became a starting point of self-understanding, finding their solutions, getting to know some collaborative partnerships, including some mechanisms to help and solve their problems.

Major achievements are each sector's participation and mobilization, particular the Provincial Administrative Organization that is one of key partners who remarks for the continuity of this project.

For scaling up of the integrated agricultural development and expansion, researchers had some recommendations as follows; (1) supporting of organic rice production and expanding the safety-promoted agricultural areas, (2) initiating knowledge bodies and learning about rice species development, rice species selection and replacing of biological-controlled substances, (3) study on local water management for agricultural production supports and (4) study of comprehensive agricultural system all over Chaiyaphum province.